

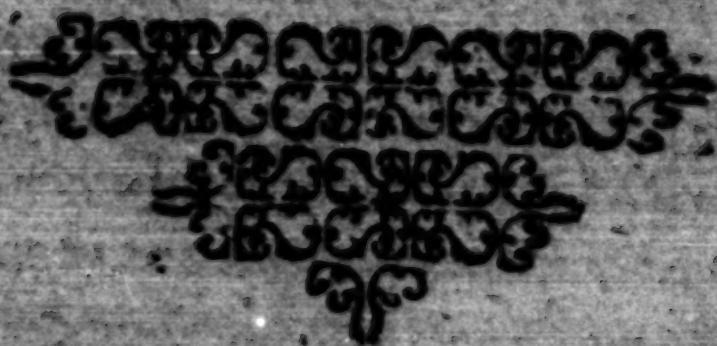
IORDANI NOLANI

res, sine intentiones prosecutione indigne censetur) facile ad quatuor nobilissimorum effectuum assecutionem promovebimus qui nunc enumerabuntur.

Quatuor exoptati effectus artis
artium & sigilli sigil-
lorum.

¶ INVENTIO. DISPOSITIO. IUDICI-
CIUM. MEMORIA.

[FINIS.]

5.
IOANNIS
FOORTH SY-
NOPSIS PO-
LITICA.

Foris arma, consilium domi,

UNIV.
LIB.
CAMB.

LONDINI,
Apud Henricum Binne-
man Typographum.
An. 1582.

Regie maiestatis Privilegio.

5

178

179

180

181

13;00

182

183

184

185

186

Illustrissimo Equiti & Se-

*natori prudentissimo Gilberto Gerrardo,
Magistro Rotulorum Cu-
ria Cancellaria.*

Philosophia, Il-
lustriss. Gerrarde, ex parvis
initiiis inchoata, ita tempo-
rum injuria fuit oppressa, &
sophistarum laqueis irreti-
ta, ut partes quaedam fue-
rint nonnunquam adumbratz, quæ autem
& qualis sit nondum se totam profudit, quod
cuiusvis memoriam temporum replicanti ap-
pareat. Nam Pythagoras, qui non solum no-
men invenit, sed rem etiam ipsam amplifi-
cavit, auditores quinquennali silentio autho-
ritati suæ illigavit, quamvis majorem postea
illis concessit differendi libertatem. Dein-
ceps florere cœpit, cum Socrates, quem fe-
runt à rebus ab ipsa natura involutis avoca-
tam philosophiam ad vitam civilem addux-

EPISTOLA

isse, veri reperiendi causa & contra omnes philosophos & pro omnibus multa disseruit. Hunc sequutus Plato philosophiam maximè illustravit. Platonis discipulus Aristoteles ingenio et doctrina abundans, nulliùs se philosophi legibus adstrictum putavit, quibus in philosophia explicanda pareret necessariò: sed quod simillimū veri videretur semper requirebat. Pythagoram siquidem, Socratem, Platonem, & omnem philosophorum chorum refutavit, si quando á Veritatis scopo aberrantes deprehenderet: quod autem præclarè fuit ab illis positum, non suo modo iudicio comprobavit, sed laudavit etiam copiosè. Postea Theophrastus non minus philosophiæ, quam tractavit, genere, quàm nomine clarus, unam præcipuè naturæ partem, de rebus è terra natis subtiliter expressit, & eleganter perpolivit. Deinde M. T. Cicero è philosophorum fontibus iudicio arbitrioque suo hausit, quantum quoquo modo veritati consentiret. Atquè hanc se ab Academia licentiam consequutum gloriatur, ut quodcunque maximè probabile occurreret, id suo jure liceret defendere. Nam & refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia se paratum esse dicit. Tumquè verè aurea fuerunt,

D E D I C A T O R I A .

tunt disciplinarum secula , cum doctissimo-
rum hominum dissentionibus viguit philo-
sophia . *Subsequens* verò ætas innumerabiles
penè philosophos extulit , qui peripateticos
se & dici vellent , & esse arbitrantur , quam-
vis in Aristotelis vestigiis minimè institerunt .
Hi etenim jejunis concertationibus , & anili
plusquam superstitione libros referferunt , at-
que authoritatis patrocinium susceperunt : ut
quis facilius eos de omni vitæ statu , ut loqui-
tur cotta de Velleio apud Ciceronē , quàm de
Socratis , Platonis , Aristotelis , Theophrasti ,
Ciceronis , immò verò de cujusquam medi-
ocris philosophi authoritate de jiceret . Certis
enim quibusdam sententiis , quemadmodum
Epīcurus , consecrati , cogerentur plerunque
quam non probarent sententiam defendere ,
ne ejus philosophi , ad cuius authoritatem ad-
hærescerent , minuerent gravitatem . Desive-
runt namque suum judicium adhibere , Py-
thagoreumque illud *αὐτὸς ἔφα* , non quin-
quennale , sed perpetuum esse voluerunt .
Quorum insipientia , cum longè lateque in
omnes Europæ Academias permanavit , fac-
tum est , ut ab illo ferè Ciceronis tempore ,
philosophia ubique , sicut Archimedis sepul-
crum Syracusis vepris & dumetis septum
undique

EPISTOLA

undiquè & vestitum, usquè ad hanc nostram
ætatem inculta jacuerit & incognita. Hæc
autem nostra ætas in qua vivimus (si quid de
re literaria judicare possim) philosophiam ab
istorum calumniis vindicavit, ad pristinum
nitorem restituit, omnia ad rationis normam
tanquam ad aurificis stateram revocavit, &
veteres illos Socratem, Platonem, Aristote-
lem, Theophrastum, Ciceronem à mortuis
excitavit. Nunc non est necesse duas contra-
rias, & omninò repugnantes Aristotelis, aut
alteriùs cujusdam philosophi sententias, in-
numerabilium distinctionum còmentis con-
ciliare: sed liceat Aristotelis philosophiam
constantissimè & summo cum judicio ab eo
perscriptam, partim verò temporum, partim
etiam interpretum vitio corruptam & depra-
vatam, sive rem, sive methodum spectes, una
rationis regula examinare, & in lance pone-
re, veraquè à falsis discernere. Quid enim a-
liud, quæso, tantâ difficultatem in Aristotelis
philosophiam invexit, nisi interpretum som-
nia pro Aristotelis sententia substituta? Cu-
jus rei testimonium è quinto Libro politicæ
petere licet: ubi enumeratæ defectionū cau-
sæ, quæ in παυβασιλεία contingunt, Mithri-
datis exemplo illustrantur, qui propter con-
temptum

DEDICATORIA,

temptum & lucrum arma sumpsit contra Ariobarzanem. Sed hoc nunquam ab Aristotele fuisse introductum, temporis solummodo ratio indicat, quoniam Aristoteles trecentos ferè annos ante natos Mithridatem & Ariobarzanem floruit. Absit etiam à cogitatione quicquam ferè à tanto philosopho, nisi sapienter putare iudicatum, aut tot & tanta sophismata, quot in Aristotelis libris reperiuntur, ab eo dicere interposita. Verù ex omnibus philosophiæ partibus hæc moralis maximè necessaria, est minimè illustrata: cū rationalis, & naturalis, ut vocatur, nova forma nuperimè & pulcherrimè sūt descriptæ: illa à divinisimo viro P. Ramo, qui tamè reprehenditur: hæc à doctissimo Scribonio Marpurgensi, quæ vixdum est absoluta. Quamobrem, cum privatæ commentationes superioribus annis in hanc me philosophiæ partem, nescio quo facto, deduxissent, cœpi, quod sæper soleo, totius corporis formā aliquam & figurā cogitare, & maiora quædam lineamenta pictorum more adumbrare, eaquæ aliud quasi agens cōfabulando, & disserendo amicorū iudiciis subijcere. At cum paulo diligentius animū & cogitationē in eam defixissē, mihi videbar, quod cum cupiebam, assequutus, ut politiam totā

EPISTOLA

unico aspectu contuerer. Tum hæc me capie
cogitatio, satius fuisse omnino non attigisse,
quam incæptum deferere. Omnem autem
perpoliendi spem (nam ut nihil aut parum
admodum redundare existimo : ita deesse
nonnulla præcipuè de legibus & magistrati-
bus agnosco) & laboris quoquè insumendi
penè voluntatem, ac certè facultatem eripuit
candidato mihi in Collegio Divi Ioannis
Cantabrigriensis sodalitium, quod vocant,
sæpius denegatum. Verum enimvero, pru-
dentissime Senator, quoniam pro summo in
me amore, & benevolentia in musarum a-
lumnos singulari, aliquando ageres, ut quem
petebam in Academia locum obtinerem, lu-
cubrationes nostras, imperfectas certè, quia
quod tu pro me petivisti, & ego concu-
pivi maximè, id non sum assequutus, tuo
nomine apparere volui, cùm ut officium,
quod tibi à me deberi intelligo, quoquo mo-
do si non præstarem, at studium tamen de-
clararem & voluntatem, tum ut Synopse-
os hujus politice patrocinium sub tua tute-
la tanquam sub Ajacis clypeo protegatur.
Nam & tu is es, qui propter singularem pru-
dentiam nosti, & propter magnam au-
thoritatem tueri possis : Atquæ res etiam
ipsa

DEDICATORIA.

ipsa digna est, quæ summorum Senato-
rum auctoritate defendatur. Anno
à Theogonia. 1582. pridie
Nonas Augu-
sti.

Tui observantissimus
Ioannes Foerch.

Ioannes Foorthe Lectori

Benevolo salutem.

I prisci temporis viri, lector humanissime, qui naturæ venatores & totius philosophiæ inventores extiterunt, omnes usq; ad Epicurum dubitando magis quam asserendo, quid quaqua in se verum esset investigarunt: nec ullum veri investigandi modum statuerunt, nisi invenissent, sed pari animi æquitate, reprehendi se pasci sunt, & alios refutarunt, siquidem ut vulgo dicitur, si nescis quæ sit veritas, iniquum planè esset, vel alios dubitandi nobis modum præscribere, vel nos propter aliquam invidiæ molem, reprehendendi Laborem subterfugere. Ista enim in disserendo consuetudo, ab illo fonte & capite Socrate profecta, & tantam, quantam in singulis vides, artibus perfectionem peperit, & Academicis maiorem præ cæteris laudem attulit, quod nulla assentiendi necessitate astricti tenebantur, quominus eis liceret Socratico more, eadem illa dubitandi & interrogandi facultate vagari qua velint. Unde illi soli jam olim hoc summum eruditionis, virtutis, & probitatis elogium sunt consequuti, ut Academicis ab omnibus cæterarum sectarum, qui sibi sapientes viderentur, secundæ partes cōcedatur, quum primas sibi quæquæ vendicare sit necesse. Nam Epicurus, qui convocata de hortulis in auxilium quass libera turba remulentorum Aristotelem contumeliose tractavit, ut testatur Cotta. i. lib. de Natura deorum, Phædoni Socratico turpissimè maledixit: Timocratem amicum, quia nescio quid in philosophia dissentiret, totis voluminibus concidit: Democritum

Candido Lectori.

democritum quem sequutus est contumaciter repudi-
avit: Nausiphanem democriteum magistrum suum
omnibus contumeliis vexavit: Academicos præ illis
modestos cautosque homines esse judicavit. Zeno &
tota illa partus Stoicorum, contra quos potissimum
Academicorum exarsit ingenium, qui non tantum
Apollodorum Platonem, ceterosque præstantissi-
mos philosophos fugebat maledictis, sed Socratem
ipsum scurram Articum appellavit, & Chrysippum
nunquam nisi Chesippum vocavit, Academicorum
æquitatem semper commendavit, aut non multum
vituperavit. Aristoteles Peripateticorum Coriphæus,
qui summos viros Melissum, Parmenidem, Heracli-
tum, Thaletem, Leusippum, Anaximandrum, Anax-
agoram, Empedoclem, Democritum, immò Plato-
nem præceptorem suum desipere, delirare, dementes
esse dicebat, *ὁ δὲ ἐν δ' ἐν ἰσως βέλτων ἐστὶν* (inquit) *καὶ δὲ ἐν*
ὅτι οὐκ ἐστὶν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς ἀνταρῆς, ἀλλὰ οὐκ ἐν
ἀρετῆς ὅτις quod & vivus præstitit, cum discipulos
academico more in utranque partem differendi ex-
ercuit, & mortuus posteritati commendavit. Tanta
semper fuit Academicorum moderatio prudentiaque,
ut alios etiam inscientes suo dubitandi more & mo-
do *ἀπὸ τῆς οὐκ ἐστὶν τῆς ἀληθείας* ut inquit Socrates apud
Platonem 7. de repub. *ἐκ τοῦ κατωτέρου εἰς τὸ ἰσως*, ab
umbris ad simulacra & lucem, ex subterraneo loco
ad solem, & à vinculis quasi in libertatem deduceret.
Quamobrem ne mirator (optime lector) me ab Ari-
stotelis authoritate ad rationis normam Academicæ
more, & veritatis causa aliquantulum descivisse Ab-
surdum enim videretur vel Pythagoricum illud *ἀσπε-
ρας*, vel superstitionem illam, dictata quasi recitandi,
quæ fusa tantummodo per Epicureos, primorum
philosophorum imbecillitatem non oppressis, no-
stros

*Epistola
ad Candidum*

Ath. 1. 1. 1.

Candido Lectori.

stros animos occupare, quorum mentibus lumen philosophicum, tanquam oculis ardentē facem prætulerunt Academici. At verò amici quibuscum familiarissimè in Academia Cantabrigiensi vixerim respondēbunt, me non ita pridem Aristotelis auctoritatem omnem, iis præsertim in rebus, quibus pessimè peccat, defendisse. Fateor me hercle, nec invitè. Nam cum secundò Aristotelem, vel ea potius quæ Aristotelea vulgo dicuntur, cœpi oppugnare, atque nugas consectantem vellicare, & inconstanter valdè de virtute civis, principio 3. lib. polit. differenti obstistere (hanc enim defensionem susceperam, ut eandè esse Civis & viri boni virtutem probarem) hæc mihi data fuit optio, ut aut omne tuerer pro vero quod lōniaverat aliquando Aristoteles, interpretesve intulerant (quamplurima enim Aristotelis nomine involvuntur) aut obmutescerem & locum illum relinquerem quo officii ratio pertraxisset. In has igitur angustias adductus insperatò, elegi porius semihorula sophistam agere, quam officium, quod religiosè semper antea observabam, deserere. Sed ut viviradicum summitates si violenta manu ad terram usque deduxeris, dimissæ resiliunt naturaliter: haud aliter ego dilemmate illo, quo tenebar, liberatus, ab auctoritate Aristotelea naturali quodam cursu refugi, meque ad priorem defensionem retuli. Nunquam auctoritate sua me cōmovebit, pergat igitur si placet, quod verbis nequit, ratione tandem extorquere. Tātum enim abest, ut cujusquam reprehensionem pertimescerem, ut nihil mihi magis ex animo contingere potest, quam vel τὰ ὑπερβα, ut loquitur Aristoteles, à quaquam veritatis tuendæ causa ἀναίσιδος. Contra calumniam autem veritas, vel me tacente, seipsam defendet. Ut verò tu intelligas (amice lector) quid tum de

viro

Candido Lectori.

viro & cive bono censui & adhuc censeo, academi-
ca illa (quam ante dixi) & planè philosophica disse-
rendi libertate, tanquam hæreditario philosopho-
rum patrimonio, assumpta & retenta, pauca bre-
viter subjiciam. Confido enim me tibi probaturum,
neminem in civium numero reponendum, qui non
sit omnibus iis virtutibus exornatus, quæ in viro bo-
no civili quæ potestati idoneo requiruntur. Quod tū
Platonis, tum ipsius Aristotelis testimonio facturū
me polliceor. Deinceps quoniam ii sumus qui alio-
rum authoritate non multum frangimur, argumēta
illa in medium proferam, quæ me diu contra lu-
ctantem retraxerunt. Deniquè si aliquis confutatio-
ni relictus locus esse videatur, is pari diligentia est
perpurgandus. Gravisissimus ille non intelligendi so-
lum, sed etiam dicendi autor & magister Plato bo-
num civem, qui idem vir bonus est, cum perfecto o-
ratore in Gorgia comparavit: talem autem civem,
qualem virtute spoliatum quidam descripserunt, so-
phistæ simillimum fecit. In viro civili sive libro de
regno & totam civitatem, & bonos viros allegori-
cè ad divinitatis imaginem efformavit. Vbi civita-
tem ad mundi formam, cives bonos ad coelestium
orbium pulchritudinem, civitatis præfectum ad to-
tius universi effectoris splendorem effinxer & digni-
tatem. Veniamus jam ad Aristotelem, qui ex Plato-
nis sōtibus omnes suos hortulos ethicos certè, atquæ
etiam Physicos irrigavit. Nam contra Aristotelem,
Aristotelis præsertim testimonio uti velim, ut sua
sententia damnatus, non ægrè ferat se aliquando
nutantem in rebus minimis deprehendi. Commu-
nis quædam civis descriptio habetur primo cap.
3. lib. Polit. ἐν γὰρ ἰδεῖσθαι κοινωτεῖν ἀρχὴν βελιτυπίας ἢ κακί-
νης, πολὺ τιμωρὸν λέγεται εἶναι ταύτης τῆς πόλεως. cui enim
cui.

qui id est
bonus civis
et vir bonus

Plato.

Aristoteles

Civis sive

nunquē contingit facultas participandi potestatis
 publicæ deliberatiuæ aut iudiciariæ, civem jam di-
 cimus ejus civitatis. Et ne quid hic locus de Aristo-
 telis sententia decerpere videretur, adduxi ipsum i-
 dem 9. cap. 3. Polit. confitentem. *πολιτικὴ δὲ καὶ τὰ μὲν
 ἐκ τῆς πόλεως τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀρχαῖα ἐστὶ, καὶ ἡ ἐκ τῆς πόλεως
 ἡ πόλις.* Ista autem munera τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀρχαῖα tanquam
 habent gubernandi traduntur viro bono 3. cap. 3.
 polit. καὶ αὐτὸς δὲ ἀγαθὸς ἀμφοῖν, parere scilicet & im-
 perare. Quamobrem hoc me hinc assequutum puto,
 quod magno sum levatus errore, & illa admiratione
 liberatus, qua multis cum aliis sæpe admirari sole-
 bam, unde esset Aristoteli illa tanta in veritate inda-
 ganda scelicitas, ut quicquid tanti ingenii fecundi-
tas peperisset, pro legitimo partu susciperemus. jam
 enim videmus ipsam pugnantia loqui et à seipso a-
 liquantulum dissentire. Sed de Aristotelis incon-
 stantia non est institutum dicere: nec omnino pla-
 cet dubios & inconstantes habere totius philosophiæ
 authores. ubi enim rationum copia non deest, ina-
 nis omnis noster esse labor, & stultum in incertis
 perquirendis authoribus studium videretur. Siue i-
 gitur virum bonum ex Aristotelis Ethicis omnium
 virtutum accessione perfectum & quadratum tibi
 descripsero: siue bonum civem ex Politicis imperi-
 tæ multitudinis temeritatem, divitum insatiabilem
 cupiditatem, improborum seditiosas contentiones
 comprimentem, bonis præmia, malis penas statu-
 entem, reipub. consulentem, magistratibus parentē,
 civibus æqualem, deniquē in parendo verum & fide-
 lem, in imperando fortem & magnanimum propo-
 suero, illud tamen constabit, nullum civem, non
 modo sine aliqua virtute, sed ne sine prudentia qui-
 dem, quæ est omnium virtutum moderatrix, florere
 unquam

Candido Lectori.

unquā & præstare potuisse. Nā quod Plato in idæa,
quod M. Tul. in oratore, quod Archimedes in sphaera
& Cylindro, quod Apelles in venere depingenda cō-
sectabatur, id noster Aristoteles privatorum homi-
num mores exprimendo in Ethicis conabatur, & pe-
ne est assequutus. Talem enim virum nobis bonum
informavit, non qualis quis unquam fuit, sed qualem
privatæ vitæ usus postulare. Nec tamen hunc virum
reipub. præfecit, id enim majoris virtutis splendore
in Politicis præstitit: nec domus alicujus dominū
fecit, illud quoque in œconomicis definivit: sed per-
turbationum suarum principem, actionum dominū,
vitiiorum hostem, virtutum propugnatorem, sui sē-
per similem, alterum quidem Socratem, vel potius
Ajacem homericum isidori q. 2. m. 1. luculenter expressit.
Quæadmodum enim in infantibus sēsus, sermo, in-
telligentia: in arboribus germen, flos, fructus: in a-
gris herba culmus, Arista: ita in Ethicis, œconomicis
Politicis, vir bonus, paterfamilias, & civis bonus pa-
rendi & imperādi peritus, qui non suā modo salutē,
aut domus dignitatem, sed totius imperii conservat
majestatem. Itaque quem virtus virum bonum
effecit, maturior ætas & naturale desiderium qua-
lis ipse est, talem alterum relinquendi patremfami-
lias constituit, humana societas propter necessarios
vitæ usus ē domo sua in rempub: evocavit, si no-
rum virtutum non modò ornamentis detractis, sed
omnibus ferē nervis elisis in medium produxerim-
us: videbimur hercle non ut mali cives simulati-
onum integumentis sententiam involvere, sed ut in-
festissimi hostes aperte reipub: jugulum petere. Nam
qui civem indignum in remp: inducit, videbitur
aut hominem ipsum omnium irrisioni illudendum
proponere, aut per malum civem reipub: interitum
machinari. Quocirca si privatus vitæ usus sine vir-

Candido Lectori.

tutis functione non possit consistere : familia sine virtutum muneribus regi nequit & administrari : in virum profectò politicum & civem bonum non modo virtutes omnes, sed virtutum etiam ornamenta sunt omnia conferenda, utpote cujus consilio, virtute, sapientia retineamus & nostram salutem & reipub : dignitatem. Sic enim ego Aristotelis Ethica, œconomica, Politica interpretor, ut gradibus quibusdam, & ordine quodam distinguantur. Ita tamen ut is qui in reipub : facie & splendore versatur, fontem omnium virtutum adeat, unde hauriat non quantū vita privata requirit, aut domus administratio desiderat, sed quantum postulabit sui officium : populi majestas, civitatis decus, reipub : dignitas, imperii amplitudo. Si qui igitur arbitrantur civem aut bonum, aut reipub : utilem esse posse, qui virtutum non fungatur officiis, vehementer errant. Sed hincquamvis ista & alia multa argumenta, quibus causa hæc comprobetur, atque civem bonum Aristotelis laqueis iam liberemus. Aristoteles quædam alia peccans, in ista disputatione de civis & viri boni virtute maximè labitur. Quæ enim a nautis deducta similitudo ipsum tantopere delectat, statim videbis (lector) quàm nihil ad rem spectat. ut in nautis, inquit, ipsi quidem possunt sua munera rectè obire, quamvis alioqui sint viri omni vitiorum genere cooperti : sic cives boni esse possunt, quamvis viri non sint boni. Animadvertite quæso hanc Aristoteleorum potius quam Aristotelis similitudinem (nam si modò contra Aristotelem pugnandum esset, aliter ipsum interpretarer, & Aristotelea ab ascriptitis, quæ eo in loco nonnulla sunt, secernerem) et attendito genus hoc argumenti quo serpet si assumpserimus. Ista siquidem ratione boni civis virtus in efficiendo, non
in

Candido Lectori.

in agendo, in corporis robore, non in animi habitu, in arte ~~scilicet~~ non in prudentia, in membrorum agilitate non in muneris animi functione consisteret. Nautarum enim artificumque reliquorum opus in ministerio corporis collocatur. Civis itaque si cum istis comparatur, non animi dotibus, sed corporis viribus est metiendus. Quo quid dici potest obtutius? Civilem enim hominem, inquit Aristoteles, necessarium est esse prudentem: ac præclari civis virtus est præesse & subesse laudabiliter. Nemo enim bene imperare potest, qui non prius ipse sub imperio fuerit. Fatetur quoque Arist.: cæteras virtutes omnes parentium & imperantium esse communes, solam vero prudentiam imperantis esse propriam. Quod tamen horum assertionem evertit, tum Aristotelem inconstantiae coarguit. Neque satis mirari queo plurimorum interpretum tarditatem, qui non meminerunt Aristotelem postremo capite 6. lib. Ethic: cum infinita quadam sui laude de prudentia differentem *ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀγαθὴ εἶναι πολλὰ καὶ ἀντιστρέφει, καὶ ἐστὶν ἐπιεικής, ἀνὴρ οὖν οὕτως ἀγαθός.* Quare iniquum esset civem bonum a viro bono velle seperare, cum una eademque sit virtus parentis & imperantis. Non enim, ut est in Politicis, virtutes singula mutantur ac variantur pro hominum arbitrio, ut eadem virtus aliquando una sit in imperante, quandoque in parente alia: sed pro ratione temporis, loci, & personæ multiplex requiritur virtutis usus: adeo ut distinctio nulla in genere est adhibenda, sed in munere diverso obeundo, alius atque alius usus est de promendus. Atque hæc hactenus à me dicuntur, ut virtutem civibus tribuerem, non quod Aristotelem contemno, quem legens sæpè tanquam philosophorum Homerum admiror & suspicio, sed quemadmodum Alcámenes in vulcano efformando

Candido Lectori.

non celavit eas partes quæ deformitatis aliquid essent habituræ, verum ita deum fecit, ut in eo stante & vestito apparetet claudicatio non deformis: sic in Aristotelis laudibus effereendis vitia non occultemus. Nollem enim Nævo in articulo pueri Alcaum Delectari. De incepto autem meo, quod hæctam levius divulgavi, etsi alias causam dixi, est tamen apud Isocratem quod & tu mihi opponas, & ego tibi respondeam. Postquam enim quorundam ἀδύρκα δῶρα vellicasset, qui sibi non tam δύστη ποιῆν videbantur, quam καταπλεῦειν προχρητάλῃ paravit fatis longā, quam una cum subiecta hypophora hic adjiciam. εἰ μὲν ὅτι ἔστι τὸ δῶρον ἑξαρτάδι, ἄξιον τῆς ὑποδείσεως, καὶ ἀποτὸν ἀπὸ τῆς ἐρχῆς σωπιδόν. Πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἡμιότροι πομπάων, καὶ τῶν καταπλεῦσθαι συζυγαμμάτων, ἢ μὲν ἐν τῆς δαπάνης ὄντα τῶν σωπιδόντων, μετὰ τὰς τοὺς προσδοκίας περιχαρὶς ἐπιπλεονέχοντα εἶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποδείχοντα, πολὺν καταδυσίον. τίω δὲ τῆς ἐλπίδος ἔλαβεν. ὃ μὲν ἀλλὰ καὶ τότῃ ἐρχομένη καλῶς ἔχει, τὸ ζῆτεῖν τὰ περιπλασματικά, καὶ τοιοῦτα τῆς μοναρχίας. Quamquā nihil ferè præstiti aliud, nisi quod in Aristotele diffusum fuit, ad ordinem quandā revocavi, et ita collegi, ut facile intelligas, qua via perveniendum sit ad id quod pervestigare velis. Vale. 1582. Pridie nonas Augusti.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and the quality of the scan.

Εἰς τὴν πολιτείαν Ἰωάννου
τῷ Φωρδῷ ἐσχίσθιον.

Διηγλυφὴ πόλις ἀνδρῶν ἐρατοῦ εἴποινα χράψαι
θεῖος ἱπλάσσει Πλάτων, χρυσὴ σφραῖς χαρίτων·
θεῖος Ἀριστεύλης ἰτέλῃσι βλῶ πολιτείας,
παύκοιτον πάντων τῇ τ' ἐνὶ δεξιῇ τέλος·
(φρῦδά δ' εἰ φῦ, Κικερῶτος ἀρετὰ πέλει πολιτείας
βίβλια, καλλιστὴν αἰτ' ἀνιδεῖξει πόλιν)
καὶ πολλοί, τ' ἀνιφύων ὁμῶς νέοι ἐνδὲ παλαιῶι,
καλλιστὴ πόλει τίς ποτὶ τάξις ἐνι.
Ἄρτι δὲ, ἡ Φωρδοῖο βίβλος πολιτείας ἐχράψαι
δυτάκτης πόλιν τάξιν ἔχουσα καλῶν·
ἔπειτα πέλει ἰτίροις ἀπλίστορα ἤτοι ἀκροα,
ἵνδαι τελείωσαις παῖσι ἀρ' ἔκωροι καλῶς·
καὶ μεγάλῳ ἐπίφρασαι πόλιν ῥ' ἐνὶ ῥήμασι μικροῖς
πολλῶν τ' ἐν παύροις τίωδ' ἀπέρων λόγοις.

B. T.

Ioannis Foorthe Synopsis

Politica.

UNIV.
LIB.
CAMB.

Cap. I. Reipub.

Reipub: est legitima communio hominum per se sufficiens ad bene vivendum sub eodem imperio.

Partes reipub: duae sunt, Regio et civitas, quemadmodum ex Platone, Aristotele, ceterisque philosophis didicimus.

Regio est pars reipub: quae agricolae manu subacta, alimentum, ceteraque multa civibus necessaria ministrat.

Quantitas regionis non ita angustis terminis est sepienda, ut necessariorum copiam non effundat: nec in immensam interminatamque magnitudinem est extendenda, ut inculta sit, aut incognita: quin ut incolas liberaliter, temperateque viventes nutriet atque ditet, ut facile ei succurratur, si repentinus hostium impetus agri vastationem intentaverit.

Talem praeterea regionem esse oportet, qualem descripsit Aristoteles, αὐτὰρ ἐπεὶ ἔστιν καὶ πάλαι ποτὶ

B.

Cap.

SYNOPSIS

CAP. 2.

De partibus Regionis.

Regionis distributio pro reipub : incolu-
mitate, & civium cōmoditate est in duas
partes, quarum una est communis, altera
privata, quæ ἀγορονομίαῖς iudicio sepibus &
fossibus separentur, vel cardinibus decu-
manisque limitibus distinguantur.

Communis pars regionis est, quæ á publi-
cis ministris culta, ad communem usum im-
penditur, nempe ad gubernationem civilem
& ecclesiasticam, & ad institutionē puerilem.

Cum enim purum dei cultum reipub: salus,
religionis verò & pietatis negligentiam ejus-
dem interitus consequatur, privata potius uti-
litas est omittenda, quam cōmunis periclitan-
da salus.

Hæc pars agri divino cultui designata olim
fuit suburbana.

Civilis quoque gubernatio cōmunem fi-
bi agri partē vendicat, ut magni labores ma-
gistratuum, quorum humeris tota reipub: sa-
lus nititur, non gloria modo, sed præmio etiā
publico cōpensētur. Hi enim bello & pace,
domi

domi & foris, consilio & armis, virtute & viribus reipub. tutantur incolumem ab externa vi, et à civili seditione.

Tantum Plato, Aristoteles, Theophrastus, Cicero in benè instituta juventute posuerūt ornamentum universæ civitati, ut facilis sit conjectura, puerilem ætatem publico sumptu debere ad humanitatem informari.

Privata pars regionis est, quæ singulorum civium necessitati inservit: usu tamen commutando, emendo, vendendo communis facta, omnium rerum abundantiam parit.

CAP. 3.

De Civitate, & ejusdem situ respectu regionis.

Civitas est pars reipub. ædium structura splendida, et hominum frequentia celebris, quæ prudentiū consilio ad humanam societatem tuendam est instituta. Cujus positio in primis est spectanda, tum regionis, tum sui ipsius respectu.

Civitas in saluberrima regionis parte fundari debet, qua terra marique commodissime, uti possit: ubi etiam in pacato reipub. statu

SYNOPSIS

omnibus fruatur commodis, turbulentis verò temporibus se facile defendat illæsam, hostes fundat atque fuget. Nam repub: concordia stabilita, necessaria est cum eorū exportatio quorum plena est civitas, siue ejusmodi sunt, ut pro aliis rebus ea commutare conducat, talia quippe nonnulla sæpe ad vicinas Colonias, quandoque etiam ad exterarum nationes sunt exportanda, siue nocua sunt quæ Civitas sine detrimento non capiat: tum invectio earum rerum quibus indiget Civitas & ad necessitatem, ut frugū, & fructuum, & omnium ad victum vitamque necessario- rum: & ad splendorem atque dignitatem, ut gemmarum, animalium, herbarum, et simi- lium. Quanquam enim omnium rerū affluentibus copiis ditari Civitatem oportet, ut si- ne exterarum nationum societate possint ci- ves tutò et benè incolumes vivere: tamē ho- nestum est, utile, & jucundum exterarum natio- nes cum ipsis foedere sociatas visere, earum disciplinam gubernandique formā discere, mores & ingenia cognoscere, ut possint & suam rempub: melius gubernare, & suos ci- ves humanius tractare.

Præcipua etiam ratio habenda est consti- tuendi civitatem ad hostes debellandos cum
belli

belli exoriuntur tempestates. Facilis enim & expedita debet esse omnium civium egressio, ut subito & celeriter vim inferentibus occurrant: introitus verò hostibus difficillimus, quatenus loci commoditas id ipsum dabit.

CAP. 4.

De positione Civitatis ad seipsam.

Positionem Civitatis ad seipsam ob prædictas causas talem esse convenit, ut civili societati accommodata, ad defensionem sit tutissima: quod ista descriptione contingit.

In primis si mœnibus cincta sit Civitas, munitissimæque civitatis partes in celsissimo loco collocentur.

Deinde si ædium constructio varia sit & multiplex, atque anfractibus Labyrinthorum more convoluta.

Denique si sit, ut loquitur Aristoteles, civibus ἐνέξοδος, hostibus verò ἀνσπερόσος καὶ ἀνσπερίληπτος. Nam ut in privatarum ædium structura Hippodamium modum tantquam rebus civilibus utiliore in laudat, sic an-

SYNOPSIS

tiquiorem ædificandi rationem utpote bellicis expeditionibus commodiorē probat: est enim, inquit, ἀυσέξοδος τῆς ξυμνοῖς, καὶ ἀυσέξευρη τῆς ἐπιτιθεμένης. jubet igitur ita civitatem disponere, ut solent agricolæ vinearum tramites, non ut tota civitas pervia sit, sed quædam tantum partes, quæ sunt civium negotiis accommodatissimæ.

CAP. 5.

De Civitatis situ civilibus negotiis idoneo.

Civile negotium urbis positionem sibi accommodatam requirit, ut cives benè & pulchrè munere suo fungantur. Præcipua autem cura sit Fori utriusque, aliqua etiam Tēplorum, Gymnasiorum, & Carceris.

Forum duplex est: unum liberum, quale commemorat Aristoteles fuisse in Thessalia, quod purum est ab omni mercatu, atque servis & ministris interdictum nisi vocantur à magistratu: alterum nundinationi destinatum aliquod ferè semper habet adiunctum, ut boarium, piscatorium, vinarium, & ut Aristotelis verbis utar, Forum dicitur

tur τὸν ἀγορῶν.

Forum quod liberum dico collocavit Aristoteles in eminētiore civitatis loco, ubi Prætorium, hoc est majorum judiciorum tecta, Basilicam, Comitium, Curiam, ædem Nympharum, domus jurisconsultorum, & sum morum magistratuum designamus. Non procul abhinc constituentur Tempia.

Forum alterum quod Emporium, vel certe Mercatus appellari potest, est alio loco quàm proximè Angiportum situm, civium congressui facile, quo & à terra, & à mari expedita sit omnium invectio & exportatio.

Gymnasia academicorum olim fuerunt suburbana, ad ortum æstivum unde Cæciæ flant.

Carcer, ad terrorem incrementis audaciæ, media urbe imminens foro ædificari voluit Ancus Martius quartus rex Romanus, ut est apud T. Livium lib. I. Dec. I.

SYNOPSIS

CAP. 6.

De magnitudine civi- tatis.

Magnitudo Civitatis potentia quodammodo mensurari debet. Nam quæ Civitas idipsum præstare potest, quod omnis temporis necessitas postulat, ea satis magna est existimanda: quod Aristoteles Hippocratis exemplo demonstrat.

Munus Civitatis in eo vertitur, ut omnium rerum copiam paret, id est, ut ea semper agat quæ tranquillum pacatumque reipub. statum conservent.

Tantus itaque debet esse civium numerus, qui est per se sufficiens ad benè vivendum in civili societate: nec tamen major quam ut cives se invicem cognoscant, alioquin, teste Aristotele, esset impossibile magistratus secundum dignitatem demandare. Sin verò ita excrescat aliquando civium multitudo, ut prædicto modo benè civilem societatem tueri non possunt, novas Colonias deducant magistratus, eosque illuc cives mittant, quos Senatus creuerit. Bonorum Atheniensem Ostracismum

POLITICA.

5

Stracismum, aut Syracusanum Petalismum ne nominandum quidem cenſeo.

Quod ſi maiores fuerint Coloniz, aut à civitate remotiores, maximi eorū magiſtratus aſſumantur é civitate & quotannis novi, ne maiorem licentiam conſequuti defectio- nem meditentur. Sin tempus poſtulat Colo- nias in expeditionem educere, præfectum habeant é civitate.

CAP. 7.

De miniſtris.

Miniſtri, non ſunt illi quidem civitatis par- tes, adeo tamen neceſſarium eſt eorum in civitate munus, ut illis excluſis cives benè urbem incolere nequeant, quocirca aliquid de illis dicere res ipſa flagitat, cum perfe- ctam civitatis deſcriptionem conemur.

Miniſtri ſunt homines infimæ conditio- nis, qui corporis labore victū quæritant, quos Ariſtoteles nec ὁμοφύλας, nec θυμοειδής eſſe voluit. Horum alii ſunt mancipati, qui ſunt in poteſtate domini conſtituti, quos pri- uatos appellare licet, alii ſunt tanquam ſui ju- ris, qui publici appellentur, hi que civium ne-

SYNOPSIS

cessitati pro temporis ratione tantum inser-
viunt, quales sunt artifices & opifices, merca-
tores, mercenarii, & ii omnes quos ars sordi-
da protrudit, aut turpis quæstus ad labo-
rem impellit. ut enim officina nihil parit in-
genium, ita avaritia nihil habet honestum.

CAP. 8.

De partibus Civitatis & de puerili institutione.

ATq; hæc de situ, magnitudine, & mini-
stris civitatis: partes sequuntur. Partes
civitatis duæ sunt, Ædificium, & Civis. Ædi-
ficiū est vicus & domus. Quæadmodū ex vi-
cis civitas, ita ex domibus conficitur vicus.
Quæ pluribus hic dicenda essent, tacitè mallē
præterire, quàm in re aperta, nec tam valde
necessaria laborem inutilem consumere.

Civis est vir bonus civitate donatus, quem
ab incunabilis ad aliquam ætatis maturitatē
deductum in civitate collocabimus, mag-
ni siquidem interest ad virtutem, quæadmodū
dixit Plato, rectè cives à pueris esse educa-
tos. Nam primò gustata maximè delectat &
diutissimè manent, secundum illum Horatii

versiculum

*Quo semel est imbuta recens servabit odorem
testa diu.*

Probi itaque educatione facti adolescētes, vitam honestam, et civili societati convenientem, ad extremum usque halitū persequētur. Maximū igitur omnium, ut inquit Aristoteles libro quinto polit. ad reipub. stabilitatē conservandā, est liberaliter erudiri juvētutem.

Tota editi in lucem infantis & suscepti educatio (Aristoteles conceptum foetū, immō verò tempus ante conceptionem respicit) ad annum ætatis vigesimum primum sit in quatuor tempora divisa.

Pueri primū Architz exerceantur organo, ut docet Aristoteles octavo polit. nihil dicant audiantve turpe, verē & christianæ religionis elementis initientur. Senilis, quippē professio institutionem plerūque sapit puerilem.

Deinde sexennio exacto magistris traditi publicam aliquam ingrediantur scholam ad linguarum cognitionem capes-
sendam, in quarum interpretatione ad an-
num ætatis duodecimum est eis desu-
dandum. Hic autem diligenter cavendum, quod in sequenti ætate non est negli-

gen-

SYNOPSIS

gendum, ut aliquem Alabandensem Apollonium præceptorem habeant, qui dignoscatur quò sua quæque natura maximè trahit, qui non finet eos quos nunquam præstantes cives evadere arbitratur, operâ apud se perdere, sed ad quamcunque rem aptos esse putat, ad eam dimittet, qui illud Aristotelis præceptum tenet, ut ii intelligentia, et vigore animi à natura sint subornati, qui futuri sunt idonei ad reipub. munera obeunda, qui cum Isocrate calcaribus in Ephoro, contra autem in Theopompo frænis uti possit, qui nec optimos unquam à cohortatione sua deferet, nec mediocres à discendi studio deterrebit.

Postea aliis sex annis philosophorum scholas omnes & Gymnasia adeant, in omni politioris literaturæ genere versentur, illuc rapiantur cum Antoniano oratore, ubi non seclusa aliqua aquila teneatur, sed unde universum flumen erumpat. In Rhetoricam, in Dialecticam, in Philosophiam ethicam, physicam, mathematicam se totos insinuent, Medicinam perlustrent, jus civile perdiscant, omnia pertentent, nihil non degustent, dicendi & intelligendi societatem jungant, ut nò modo prudenter cogitare, sed etiam politè eloqui possint, ut à minutis jejunisque cōcercatio-

tationibus ad omnem differendi vim varietatemque traducantur.

Denique verborum copia et scientiarum varietate abundantes, tribus postremis annis, petita prius á Rege venia, & libera potita legatione, exteras nationes peregrinādo visent: Demadis præceptorem habeant Tribunall Atheniensium: disciplinam forum: magistrum usum, mores majorum, leges & instituta diuersarum rerum pub.

Postremo domum reversi civitate donentur, ad diversa in repub. munera destinentur, prout cuiusque natura fert: aliquo loco & ordine habeantur, ita tamen ut nemo in senatorio ordine reponatur, qui non aliquem antea magistratū gessit: pedetentim & gradatim ad honores ascendant, Socratica scilicet via, ut tales sint, quales haberi volunt, ne cives de novis magistratibus conquerantur, quemadmodum Vulcanus apud Æschilum de Iove nuper potito regno

ἀπὸς δὲ τραχὺς ὄσις ἂν πέος κατ' ἴσιν.

Adolescentes hucusque perductos bonos viros, et optimos futuros cives putamus: quāobrem ut iisdem quibus ceperunt vestigiis possint insistere, huius loci esse videtur aliquid prius de virtute, quam communem ci-

vium

SYNOPSIS

viu[m] affectionem, & rectè vivendi regulam ponimus, dicere, quàm ad accuratiorem civium descriptionem deveniamus.

CAP. 9.

De Virtute intellectiva.

virtus.

Virtus, definitore Tullio, est animi habitus naturæ modo, rationi consentaneus.

Vel est recta ratio & ad summum perducta natura. Virtus omnis est intelligentiæ dux, aut ministra voluntatis. Illa intellectiva, habitus est perspicendi quid in quaque re verum sit. Estquè ingenita vel acquisita. Ingenitam dico quam à natura hausimus, ut Mens.

Mens est princeps animi pars à natura constituta, qua omnia deliberata dijudicamus. Est autem mens lumen quoddam & acumen naturale. Quibus enim hoc est à natura denegatū, nūquā eis deferet disciplina. Atquē in puerorū ingeniis, tāquā in speculo, quodā elucet plerunquē acumen singulare ac planè divinū, vel tarditas omninò deplorāda. Et si ingenitā hanc virtutē dixi, nihilominus unā cū
ætatē

etate & experientia quasi increfcit subinde.

Virtus intelligentiæ acquifita eft, cujus af-
sequendæ facultas eft in noſtra poteſtate ſita:
eſtquè Prudentia aut Ars.

Prudentia eſt habitus rationalis in delectu
bonorum, & aſpersione malorum occupa-
tus, cujus προνοίας ſuſceptæ reliquarum vir-
tutum actiones diriguntur: ex quo fit ut ars vi-
vendi à Cicerone appelletur.

Ars eſt habitus rationalis ex naturæ animad-
verſione ortus, & certa rerum cognitione
conſtans, qui rectè dat agendi præcepta. Nā
ita intelligendi ſubtilitatem acuit, & agen-
di prudentiam juvat, ut qui his artem adhi-
buerit, perfecti ſapientis nomē videatur afſe-
quutus. Ariſtotelis hoc in loco imprudentiam
celare non poſſum, qui artem ſolummodò e-
am, quæ in officina nata eſt, inter virtutes
collocavit, cum, ut hæc minime eſt civitate ex-
terminanda eſt, ſic illa ingenua pulchrior
multo eſt & illuſtrior, & cive principe digni-
or. Non enim video ut ſtultitiæ & temerita-
tis crimē effugerem, ſi artem illam, quam A-
riſtoteles ἐξὶν ποινῇν appellat, ſordidam ſa-
nè & quaſtuofam ſi cū hac altera conferatur,
tanquam rem neceſſariam honeſto civi & li-
beraliter educato traderem. ut enim ποινῇν
illa

ars

SYNOPSIS

illa ministrorum: sic liberalis hæc est ingenu-
orum civium.

CAP. IO.

De Temperantia & Mansu- etudine.

Virtus voluntatis ministra, quæ & moralis
dicitur, est habitus qui mentis imperio &
prudentiæ consilio moderatus, libenter paret
voluntati: Cernitur autem in perturbationi-
bus sedandis, vel in actionibus moderandis,
quemadmodum sæpius est in Ethicis ab Ari-
stotele inculcatum. In concitatis animi mo-
tibus mitigandis versantur Temperantia, &
Mansuetudo sive Lenitas.

Temperantia est virtus quæ in libidinem
dominatur, nequæ animum patitur Volupta-
tum illecebris à rectâ ratione divelli. volup-
tates corporis intelligit Aristoteles, easquæ
præcipuè, quæ gustus & tactus jucunditate
terminantur.

Mansuetudo sive Lenitas est virtus volun-
tatis, quæ iracundiam omnem ad rationis
normam temperat. Aristoteli non placuit
πραότης, sed verborum penuria coactus hac
dictio-

ditione utebatur. Sed non multum aberrat qui μακροθυμίαμ appellat. Nam cum θυμὸς significat illam præcipationem iræ & acerbitem, quam Cicero excandescentiā interpretatur, furoris istius mitigatio rectè fortassis appelletur μακροθυμία.

CAP. II.

De Amicitia & Liberalitate.

Virtutes illæ, quæ sunt actionum dominæ, societatem humanam ex eo quod homo natura sit πολίτικόν ζῷον primò conciliatam confirmant & conservant, vel diminutā hanc pacem & labefactatam concordiam restitunt & tuentur, immo atque tentatā quoquo modo inviolatam & infractam servant. Contracta autem à natura societas aut sponte retinetur amicitia & liberalitate, aut iustitia cū veritate tanquam communi præsidio defenditur.

Amicitia est quæ ex cognita & perspecta civium inter se benevolentia naturali, mutuum omnium caritatem cum singulari quodā sensu diligendi gignit. Nequè enim Læliana illa generalis descriptio amicitia, cum, ut ge-

SYNOPSIS

neris Scævola & Fannio persuadeat, omnibus rebus humanis amicitiam anteponere, omnium divinarum humanarumque rerum summam consensionem appellat amicitiam, tam civium inter se caritatem, quam omnium rerum naturalem consensum & sympathiam continet. Atquæ accurata illa quæ ibi sequitur definitio, quoniam omnem caritatem aut inter duos, aut inter paucos jungit, contractior esse mihi videtur, non quàm rei natura postulat, sed quàm tanta tot civium, quot sunt in repub: aut in civitate, frequentia patietur. Optandum enim ut omnes tales essent, quales ipse amicos facit. Sed cum ita sumus à natura nati, ut quisque concives suos peregrinis, & cognatos alienis anteponat, perspicere mihi videor ut inter omnes quandam societatem, sic inter eos qui naturæ, studii, voluntatis, vitæ rationis similitudine proximè accedunt, firmissimam & perfectissimam amicitiam.

Nonnullorum pertinaciæ amicitiae locum in virtutum concilio denegantium, sex illa argumenta opponam, quibus probat Aristoteles primo capite octavi Ethic. eam esse ad vitam degendam rem maxime necessariam, ut si non cogantur, moveantur tamen nulla fallaci

fallaci authoritatis trutina, sed æquilibrationis statera rem omnē ponderare. Primò quòd vita divitum, magnatum, pauperum, adolescentum, senum, juvenum qui sunt florentis ætatis sine amicitia est injucunda. Tum quia est res naturalis. Deinde quòd homo homini deus. Porro quia civilem societate magis quàm justitia continet. Præterea quia non modo res est necessaria, sed etiam honesta. Demum quoniam amicus vir bonus, quod idem est ac si diceret amicitia est virtus, de quo supra dubitauerat. Ratione itaq; non autoritate Aristotelea nixus, amicitiam in virtutum chorum recepi. Sin autem quis sequentem controversiã ex testimonio ab Aristotele citato natam opposuerit, conclusam Aristotelis sententiam de honesta amicitia perquirat diligenter. Ea namq; penitus perspecta planèque cognita, omnem, opinor, ex ejus animo dubitationem tollet. Vel si quis adhuc sit subtilis inquisitionis, quàm solidæ veritatis cupidior, audiat attentè Lælium apud Cicero- nem jucundissimè differentem amicitia primò dignitatē, tum ejus ortum à virtute deducentē, deinde quatenus amor in amicitia progredi debet definientem, legibus porro fancitis finibusquē certis circūscriptā terminātem,

C 2. deniquē

SYNOPSIS

denique quis delectus amicorum haberi debet demonstrantem. Aut virtutis nomine si non dignetur, quanquam nihil est quod impediatur, numero tamen eodem digna est quæ reponetur. Nam propensitas quædam naturalis, ut in omni virtute, sic in amicitia elucet maximè, quæ gratiam reponendi assiduitate aucta definit in habitum: unde liberalitas penè nata videatur, ac si illius esset caritatis fœtus.

Liberalitas est virtus, quæ, ut aliorum necessitati inserviat, opes traducit ad usus vitæ necessarios. Sic quorundam tenuitas, aliorum abundantia sustentatur.

CAP. 12.

De Iustitia & Veritate.

Iustitia est virtus quæ in bonis externis, cōmuni utilitate conservata, suum cuiq; tribuit. Hanc in duas species distinxit Aristoteles, quarum una in distributione (nam primā illam partitionem in universalem & particularem non agnosco) honoris, pecuniæ, & aliarum rerum cernitur: altera in rebus contrahendis vim corrigendi habet. Hæc in arithmetica

metica æqualitatem rerum, illa in geometrica proportionem dignitatem personarum respicit.

Quemadmodum Amicitia & Liberalitas: sic iustitia & veritas indissolubili vinculo cōstringuntur.

Veritas est animi habitus, qui in pactis, cōventis, stipulationibus, & in omnibus dictis & factis quæ ad iustitiam pertinent, contra hominum calumnias in id quod æquum & rectum est propendit. Veritatē definivit Aristoteles quæ in quotidiana & otiosa vitæ cōmunitate verum colit; ubi non multum interest, utrum ita se res habet nec ne. Hæc est Aristotelea veritatis descriptio, nec aliam in Ethicis veritatem nobis commendavit. Attamen hoc interim nos admonet, aliam esse veritatem, eamquæ aliûs fortasse virtutis esse. Verum ut hanc Aristoteleam descriptam veritatem non repudiamus: sic illam potius amplectimur, quæ est ab Aristotele repudiata.

Si piam hanc reip: pacem mutua civium benevolentia sustentatam, & æquitate stabilitā, aut Catelina quis domesticis latrocinijis perturbaverit, aut Alexander quisquam injusto bello oppugnaverit, invicta illa animi magnitudo, quæ fortitudo dicitur, Catelinam

SYNOPSIS

cum conjuratis morte mulctabit, & Alexandrum cum copiis suis ab imperii finibus longe propulsabit.

Fortitudo est excelsi invictique animi magnitudo, quæ in periculis reipub. causa susceptis, nec est timore fracta, nec fiducia nimis elata. Nō enim a juris defensione vel mercede abduci, vel periculo deterreri potest.

CAP. 13.

De ordine Senatorio.

HActenus breviter de virtute, quæ paulo secus est a me, atque ab Aristotele distributa, quamvis eadem ferè sunt membra in utrisque descriptionibus: sequitur civium divisio primum in tres ordines, quorum primus est Senatorius, alter Equestris, tertius Plebeius. Atque hi ordines rursus dividi possunt in Tribus, in Curias, in Decurias, aut in Centurias: sic enim antiqui rerumpub. principes cives decuriare solebant.

Romulus primus rex romanus populum divisit, ut quibusdā videtur, in triginta partes, quas curias appellavit, unde Curiones,
&

& Decuriones dicebantur Curiarum, & Curionum Præfecti: vel, ut Plutarcho placet, in tres tribus populum divisit, earumque principes Tribunos vocavit. Sextus vero rex Servius Tullius, ut refert Polydorus, in quinque Classes ex censu descriptas populum distribuit.

In ordine Senatorio numerantur senes cōsilio, et sapientia, ætate senes sint nec ne, nihil sanè ad rem pertinet. Sed hunc honorem senes maximè assequuntur, quia prudentia est plerumque senectutis, temeritas cūe florentis ætatis, & ut idem ait Cicero, Apex senectutis est autoritas.

Senator, est civis sapientia senex, in summum reipub. ordinem meritò evectus.

Numerus Senatorum nullus certus defini-ri potest, semperque diversus fuit pro regis voluntate, et civium multitudine. Romulus postquam homines ex agresti vita ad civilē cultum deduxisset, centennarium fecit Senatorum numerum, vel quia illius temporis cōditio majorem numerum non postulabat, vel quia plures illo loco, et ordine digni non reperiiebantur.

SYNOPSIS

CAP. 14.

De ordine Equestri et Plebeio.

ORdo Equestris Senatorio est dignitate proximus.

eques
Eques est civis secundi ordinis, majoribus virtute præstantior, aut non multum inferior, & nobili plerunque loco natus. Dicebantur fortasse Equites quod equo meruissent. Nobilitatem verò notavit Aristoteles, quasi naturæ bonitatem.

*nobilitas
naturalis boni-
tas*
Equitum electio est ex nobilibus modo non sunt eo loco indigni: possunt nihilominus Plebei in quemvis ordinem assumi, si virtute non fortuna tantum cæteris præstant.

f
Quamquam alij non Equitum modo, sed omnium ordinum distributionem ex Censu factam putant: nihil tamen est, cur ad eorum opinionem laberemur, quoniam ista populi dividendi ratio secundum censum, à Servio Tullio sexto romanorum rege originem habuit, ut antea diximus, cum primi quinque reges Romulus, Numa Pompilius, Tullius Hostilius, Ancus Martius, Tarquinius

nus Priscus populum pro dignitate dividerunt, ut ex Livio, Fenestella, Polydoro & aliis colligi potest. Idem indicabunt Equites ipsi, si eos consulamus, in illa contentione imperij potiundi, quam habuerunt tertio politico cum divitibus, cum virtute præditis, & cum multitudine. Atque Aristoteles quarto lib: Polit: nobilitatem apertissimis verbis expressit. Nobilitas, inquit, est antiqua divitiarum & virtus: eius verò species antea enumeravit divitias, genus, virtutem, disciplinam, & his similia.

nobilitas

Equitum officium est, opera & opibus, ingenii nervis & lacertorum toris, virtute & viribus reipub: decus sustinere, imperare, militare, consulere, exercitum ducere.

Ordo Plebeius est ultimus & infimus, ex ingenuis civibus, & honestis viris, qui nec ratopere cæteris consilio antecellunt, ut in Senatores cooptentur, nec adeò sunt virtute & genere nobiles, ut in Equestri loco censeantur.

Plebeius itaque vir is est, qui minora in reipub: munera capit, tum in magistratibus gerendis, tum in communis privatiq; agri participatione. Hic oppposito corpore inimicorum vim à sociorum cervicibus depellit.

SYNOPSIS

CAP. 15.

De Magistrati- bus.

SECUNDŌ Cives dividuntur in duo genera,
quorum unum est publicorum, alterum pri-
vatorum.

Civis publicus est, qui in aliquo communi
negotio versatur: estque Magistratus, aut Ap-
paritor.

magistratus Magistratus, est civis publicus legitimo
consensu, civilis societatis conservandæ cau-
sa, in imperio constitutus. Quemadmodum
autem magistratus sunt cives præstantissimi,
quorum descriptione tota reipub: moderatio
continetur, ita nonnulla sunt magistratuum
propria, tum officii, tum dignitatis plena, quæ
non in alios cives transferantur: ut ab Aristo-
tele quarto Polit: magistratus dicuntur ὀβε-
λίσκοι λύχναι id est Luminaria obeliscis impo-
sita: hi enim, ut inceptam similitudinem
persequar, dum in communem salutem
sunt intenti, variis seipsos curis angori-
busque conficiunt. Atque eodem loco,
idem Aristoteles, Magistratus est, inquit,
deliberare

deliberare de quibusdam, judicare, & imperare. Et quinto polit: Tria ista, inquit, habere debet illi, qui magistratus sunt suscepturi: pri- 1
mum ut ament presentem reipub: statum: de-
inde ut habeant potentiam ad ea exequenda 2
quæ magistratus requirit: tertium ut habeant 3
virtutem, quod non tam magistratum pro-
prium, quam omnium civium commune ante
diximus. Eadem enim virtus est viri boni &
civis boni.

Est etiam magistratus, ut inquit Cicero primo officiorum, intelligere se gerere personam
civitatis, debereque ejus dignitatem et decus
sustinere, servare leges, jura describere, ea fi-
dei suæ commissa meminisse. Sic etiam tertio
de legibus: hæc vis, inquit, magistratus dicitur,
ut præsit, præscribatque recta et utilia, et con-
juncta cum legibus. Atque hæc quoque ex le-
gibus. 12. tabularum, ut transcripta sunt a Ci-
cerone, magistratibus attribui possunt:

Donum ne capiant, neve danto, neve peten-
da neve gerenda, neve gesta potestate.

SYNOPSIS

CAP. 16.

De Rege.

scribitur
ag. ecclesiasticus
Magistratus omnis, est civilis aut ecclesia-
sticus. Non multum me frāgit Aristote-
lis authoritas, qui in magistratuum societate
non admisit Sacerdotem. Nam commune,
quod ei delegatum est negotium, publico e-
tiam nomine eum appellari monet. Appari-
tores autem nullis suis negotiis distenti, ma-
gistratuum iussa tantum exequuntur.

Magistratus civilis est, qui rempub. pro-
munere sibi delegato ad civium salutem pru-
dēter administrat: est quē ordinarius aut ex-
traordinarius. Ordinariū appello magistratū,
qui certo quodā ordine, statoque tempore e-
ligitur, & cujus munus est perpetuū in repub.
quamvis personæ subinde mutantur.

Magistratus ordinarius, est perpetuus aut
temporarius. Perpetuus est, cujus imperium
unā cum vita terminatur (loquor enim
de persona, non de officio) quē unicum esse
volumus, ipsum nimirum Regem, secundum
vulgarem illum Homeri versum

ὁ καὶ γὰρ ὁν πολυκαιρανὶν εἰς κοίραν ἔσω.

Est

Est igitur Rex, magistratus summus, qui ex sua voluntate clavum imperii ad civium salutem legitime dirigit: quem Homerus & Plato propter excellentem dignitatem, præstantemque naturæ bonitatem Deorum filium, propter sollicitudinem curamque communis salutis Pastorem populi appellarunt. est enim Rex tanquam Deus inter homines: ideoque Reges à priscis latinis indigites vocabantur.

Talis rex fuit Romulus, qui animi dotibus, & generis nobilitati addidit etiam splendidiorem corporis habitum, cæteraquæ regis majestatis insignia, quibus augustiorem se populo reddidit.

In electione Regis cavendum, ne quis nisi Senator, aut Eques, isquæ regendæ reipub. scientissimus ad regiam dignitatem admittatur: quod prudenter Aristoteles quinto lib. polit. admonet.

Cap.

SYNOPSIS

CAP. 17.

De ἐϋθύνῳ et Censore.

Temporarius magistratus est, qui determinatum habet imperandi tempus, ut annum, aut aliud temporis intervallum. Hic magistratus pro persona quam sustinebat, et pro comitiorum divisione in Romana politia dicebatur Major aut Minor: quam divisionem retinebimus.

maior. Major magistratus est, qui majori in repub. munere fungitur, maioremque honorem assequitur. Ita enim se res habet, ut principales magistratus maximum in negotio periculum subeant & summam in otio dignitatem consequantur. Atque hi magistratus dignitate inter se differunt. Eliguntur ex uno semper ordine, aut ex pluribus: ex uno ordine, ut ex Senatorio, Equestri, aut Plebeio: ex Senatorio ordine duo eliguntur magistratus, ἐϋθύνῳ et Censor.

Primus magistratus est, cuius interest rationem gestorum in magistratu ab aliis reponere. Hic, narrante Aristotele sexto polit. a quibusdam dicitur ἐϋθύνῳ, a nonnullis λογιστῇς, ab aliquibus ἐφετκῇς, ab aliis συνήγορος.

à nobis verò semper *ἐὐθύνη*.

Apud hunc qui magistratu abeunt, rationes referant, edant & exponant publicis tabulis quid in magistratu gesserint: de quæ eis *ἐὐθύνη* præjudicet: tum ad Regem frequentati Senatu omnia renuntiet, ut vis capite, avaritia multa, luxuries infamia, ut inquit Cicero, fâciatur: & ut fraus ad perniciem, integritas ad salutem vocetur: ut nec popularis acclamatio rempub. perturbet, nec magistratus insolentius se gerât, jurisve æqualitatem præstantia dignitatis transeant. *ἐὐθύνη* memoriâ rerû præclarè in repub. gestarû publicis literis cõsignatam in æde Nympharum custodiat.

Alter magistratus est Censor, qui ideò dictus est, quod olim Romæ ad illius voluntatem populus cenferetur.

Censoris est, in regendis civitatis moribus versari, omnes civium ordines sic notare, ut improbi Senatores Senatu ejiciantur, Equites non tantû equum publicum perdant, sed etiâ ignominia notentur, Plebei in Ceritum tabulas referantur, hoc est jus civitatis amittant. Hoc modo cives in officio cõtinerere debet, ne deteriores fiant.

Censoriam istam severitatem ita mitigabûnt prudentissimi Senatores, ut nec nimis odiosa videat.

SYNOPSIS

videatur, quæ tacito populi consensu, aut P. Clodii lege tollatur, nec penitus extincta, quam propter infamiam corruptorum iudiciorum populus reposcat, quemadmodum fecerunt Siculi in illo iudicio repetundarum contra Verrem constituto, ut facile est colligere ex Oratione Ciceronis contra Cæcili-um, quæ vulgo, Divinatio in Verrem, dicitur.

Quædam capita Censoriæ potestatis ex legibus 12. tabularum transcripta commemorat Cicero tertio de legibus.

Censores populi evitates, soboles, familias, pecunias censento : urbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor : populiq; partes in tribus distribuunt : ex in pecunias, evitates, ordines, partiunt : equitum, peditumq; prolem describunt : calibes esse prohibent : mores populi regunt : probum in Senatu ne relinquunt : bini sunt : magistratum quinquennium habent : reliqui magistratus anni sunt.

Cap.

CAP. 18.

De Tribuno celerum, & Prefecto militiae.

EX ordine Equestri sunt itidem duo magistratus, Tribunus celerem, et Prefectus militiae.

Tribunus celerum est, qui cohorti pratoriae, vel potius regiae praest. Hic magistratus Romae sub regibus dicebatur Tribunus celerum: sub consulibus Prefectus Praetoriae: sub Dictatoribus Magister equitum.

Romulus cum ex singulis tribubus, in quas populum divisit, decem legisset Equites sui corporis custodes, qui propter celeritatem officii exequendi, ut quidam volunt, celeres dicebantur, Equitem unum huic numero praefecit, quem Tribunum celerum appellavit. Magna semper fuit hujus magistratus apud regem authoritas, utpote qui aliquando ad Provinciam regendam mittebatur: quamvis fortasse esset, hunc a Regis latere non discedere, quia, Aristotelis judicio, ejus absentia regiam potestatem minuit.

Praefectus militiae est, ad quem Senatusconsulto, vel acclamatione militari belli defer-

D

tur

SYNOPSIS

tur imperium ob res egregiè gestas.

Tota rerum bellicarum procuratio, ut inquit Aristoteles, est huic demandanda, ut rempub:otio stabilire, juvenes, quos Alabandensis Apollonius ad eum mittit, militari disciplina exercere, et omnia denique quæ ad bellicas expeditiones spectant administrare possit: qui & ad pugnam provocare, & provocatus ulcisci potest. Quamobrem ea omnia in Præfecto militiæ requiruntur, quæ narrat Cicero pro Lege Manilia fuisse in Pompeio, ut fortitudo in periculis, labor in negotiis, scientia in re militari, consilium in providendo, industria in agendo, felicitas denique cum celeritate in conficiendo. Reliqui inferiores, ut præfecti peditum, equitum, navales, triremis, Legionis huic obtemperant, ut docet Aristoteles sexto lib: Polit: quod munus ibidem Prætori, aut Cōsuli olim attributum indicat.

CAP. 19.

De Edile & Trium- viris.

Ex ordine Plebeio sunt Ediles & Trium-
viri.

Edilis,

Ædilis, est magistratus Plebeius, qui ædificiorum et aliarum rerum curam gerit: ut ædium privatarum, & publicarum, sive templa sunt cultui divino destinata, sive alia tecta Magistratuum congressibus designata.

Ædilis officium ædium cura Romæ non fuisse terminatū testatur Cicero septima verri-
na.

Nunc sum, inquit, designatus Ædilis, ha-
beo rationem quid à populo Romæ accepe-
rim. Mihi ludos sanctissimos maxima cū ce-
remonia Cereri, Libero, Liberæque facien-
dos. Mihi Floram matrem Populi: Plebi que
Romæ ludorum celebritate placandam. Mihi
ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt
nominati maxima cū dignitate ac religione
Iovi, Junoni, Minervæque esse faciendos. Mi-
hi sacrarum ædium procurationem. Mihi to-
tam urbem tuendam esse commissam, ob ea-
rum rerum laborem, & sollicitudinem fructus
illos datos antiquiorē in Senatu sententiæ di-
cendæ locū, togam, prætextā, sellam curulem,
jus, imagines, ad memoriam posteritatemque
prodendā. Ex quibus verbis patet, plus sibi ne-
gotii assumpsisse Ciceronē, quā Ædili ple-
beio imponemus. Animadvertendum igitur
duo Romæ fuisse Ædiliū genera. Ædilis enim

ad. l.

SYNOPSIS

dicebatur plebeius aut Curulis: Curules vero Ædiles, juvenes Patricios, ludorum procuratores, qui maxima ludorum celebritate unicuique ordini locum in Orchestra designabāt, Romam remittimus, unde nati sunt. Plebeios Ædiles in nostra repub. versari volumus, quos Aristoteles commemorat in πολυ-
~~αυθραποτέρας~~ ποτέρας civitatibus fuisse τεχνοποις, id est mœnibus reficiendis præfectos, & fontium curatores, et portuum custodes, vel eos qui hæc curabant sub ædilibus cōstitutos.

Ædilitia munera XII. tabulis expressa reperiuntur ista apud Ciceronem tert. lib: de legibus.

Sunt quoque ædiles curatores urbis, annonæ ludorumque sollemniū: oīisquē ad honoris amplioris gradum is primus adseensus esto.

tribuni capitales Triumviri, sunt tres viri pari potestate constituti, qui olim fuerunt Capitales aut Monetales: hi numismatis cudendis præficebantur, illi carceris custodiam habebant, & iudicum sententias de condemnatis exequabantur.

Triumvirorum capitalium, de quibus hic instituitur Sermo, necessitatem docet Aristoteles. Nam nihil prodesse, inquit, de rebus iustis iudicia aut sententiæ, nisi essent
 qui

qui eas executioni mandarent. Quare si hæc defint, executionesque non fiant, communitas inter se civium permanere non potest. Propterea non unum putat esse hunc magistratum oportere, sed plures ad id munus designari. Nam si idem qui condemnat, damnatos ad Gemonias scalas traheret, furesque & servos nequam ad Columnam Meniam puniret, duplex contraheret odium.

CAP. 20.

De Prætoribus & Quæstoribus.

SEquuntur magistratus, qui ex ordinum conjunctione eliguntur, ut ex ordine Senatorio & Equestri, aut ex omnibus ordinibus: atque primum ex ordine Senatorio & Equestri conjunctis, Prætor, & Quæstor.

Prætor, est Magistratus qui justitiam civibus, civilis societatis conservandæ causa tribuit.

Quamvis Romæ tres fuerint Prætores, urbani, peregrini, & provinciales: nostra tamen

SYNOPSIS

tamen descriptio urbanos tantum complectitur. Reliqui si opus fuerit comitiis suffragatoriis constituentur.

Penes Prætores est potestas omnis publici privatiq̃ue juris, ut semper præsit iudicibus et Centumviris in causis civilibus & criminalibus. Hic quoque poenam constituit, & iudicii finem præscribit.

Prætoris officium in legibus XII. Tabularum apud Ciceronem quodammodo est adumbratum.

Juris disceptator, qui privata indicet, indicare jubeat, Prætor esto: is juris civilis custos esto: huic potestati parento: quotcunq̃ue Senatus creverit, populusve jusserit, tot sunt.

Quæstor urbanus, est magistratus qui obventiones redditusq̃ue publicos ad se delatos, in omnes reipub: usus necessarios distribuit. Etsi nullū huic magistratui imposuit Aristoteles nomen: narrat tamen Quæstores ab aliis & πονδέντας, quales decem fuerunt Athenis, & ταμίας vocari.

Quæstoris interest ærarii curam habere, acceptas & expensas pecunias in publicas tabulas referre. Atq̃ue habet sub se coactores, qui collectam publicam pecuniam ad eum deferunt. Hicq̃ue propter diversa pecunia, quam

quam tractabant genera, diversis nominibus vocabatur, ut Coactores, Canonarii, Indictionales, Fiscarii, & Erarii.

CAP. 21.

De Centumviris & Iudicibus.

EX omni ordine sine discrimine assumuntur ad magistratus gerendos, Centumviri & Iudices.

Centumviri sunt magistratus ex omnibus ordinibus lecti, qui Praetori in cōsilio adsunt, ad civiles controversias, quas privatas causas vocant, dijudicandas. Atque illae causae centumvirales appellantur, in quibus, ut inquit Crassus dialogo primo oratorio, usu capi on um, tutela rum, gentilitat um, agnat ion um, alluvio num, circunlunio num, nex orum, mancipio rum, pariet um, lumin um, stillicidio rum, testamentorum ruptorum aut ratorum, cæterarumque rerum innumerabilium jura versantur.

Iudices, sunt magistratus sub Praetore constituti qui criminales causas, quae publicae dicuntur, judicant. Praestat enim Ma-

SYNOPSIS

gistratus ad hoc munus quotannis eligere, quàm Prætorem fortiri iudices, alternosque facere, aut edititios in iudicium admittere. iudices ex omni ordine eligēdos monuimus, quia Romæ ambitiosa hujus potestatis affectatio, ad tantam inter Senatores et Equites contentionem crevit, ut decies saltem mutarentur iudices. Nam cum Romulus primò omnem judicandi potestatem Senatoribus tradidisset, lex Sempronia, quoniam corrupta erant iudicia Senatoria, trecentos, ut quidam existimant, sexcentos, ut alii volunt, ex ordine Equestri adjecet. Sunt etiam qui putant, hanc legem solis Equitibus judicandi fecisse potestatem, quæ lex potentiam Senatus magna ex parte debilitavit, ut inquit Plutarchus in vita Graccorum. Tum Equites judicabant annos quindecim sine infamia, vel ut aliis placet annos viginti, ut Asconius in Verrinam primam annotavit annos quadraginta, vel quod veri simillimum est, ut Cicero Verrina secunda inquit, annos propè quinquaginta continuos. Tertio Q. Servilius Cæpio legem tulit, qua Senatores et Equites parrem in iudiciis potestatem habuerunt. Deinde lex Glaucia priorem potestatem Equitibus restituit, ut soli judicarent, qui P. Rutiliū

Sen. Romuli

Sen. Sempronia

Q. Servilius Cæpio

virum consularem, integerrimum, & juris-
consultum peritissimum propter invidiam
condemnarunt. Quapropter lege Plosia ju-
dices ex omni ordine constituebantur. Sed
hæc omnia civilis seditio perturbavit, ideo-
quæ Lucius Sylla sedata seditione judicio-
rum potestatem solis Senatoribus restituit,
quorum judicia decem annos largitionem
redolebant. Postea Aurelius Cotta judicia
Senatoribus, Equitibus, & Tribunis ærari-
is tradidit. Deinde Pompeius judicia se-
cundum Censum distribuit, nullumquæ or-
dinem exclusit. Iulius postea Cæsar potito
regno Senatores propter dignitatem, Equi-
tes propter censum judicare voluit. Postre-
mò Antonius his duobus ordinibus addidit
Tribunos ærarios, non romanos solum, sed e-
tiam peregrinos, quos Cicero Antoniana
quinta Saltatores, Citharistas, & cômestlati-
onis Antonianæ chorum appellat.

Plosia

Sylla

Aurelius

Iulius

Antonius

SYNOPSIS

CAP. 22.

De minoribus Magistratibus.

Minor magistratus est, qui minori in repu-
munere fungitur: estque in foro, aut in
agro versatus.

Agoranomus Qui in foro versatur rerum venalium cu-
ram gerit, emptiones rerum necessariarum
venditionesque fieri curat, hastam vendi-
tionis erigit, nundinationi præst, lites red-
hibitionum dirimit, mangones castigat atque
corrigit.

Hujus officium descripsit Aristoteles, nullū
verò nomen ei dedit, potest nihilominus &
solet Agoranomus vocari, vel zygostates.

Agrogonomus Magistratus illos qui in agro versantur,
quidam, ut inquit Aristoteles, vocarunt ἀγρο-
νόμους. Hi publici privatiq̃ue agri curam ge-
rebant, præcipuè tamen publici, ut conducti
mercenarii, arando, colendo, ferendo, colli-
gendo, terræ fertilitatem ad civiles necessita-
tes accommodarent.

CAP. 23.

De Magistratibus extraordinariis.

Sequitur magistratus extraordinarius, cuius munus non est perpetuum in repub. sed interregni tempore, vel cogente aliqua necessitate, faciendus est talis magistratus, qui solummodo pro temporis ratione id munus exequatur. Qui interregni tempore factus est magistratus Interrex dicitur.

Est autem Interrex, magistratus in demortui regis locum legitime successus, comitiis scilicet suffragatoriis. Interregis nomen, ad alios quoque magistratus transferri posse indicat Livius.

Multae esse possunt causae alios magistratus creandi, ut annonae charitas, pestis, & similia, quae infesta sydera ex cometarum reliquiis, aut infelici radiorum projectione, aspectuque odioso gignunt. Quae omnia prudentis magistratus diligentia caveri possunt, qui etsi stellarum virtutes et influentias non minuere, effecta tamen retardare possit.

SYNOPSIS

CAP. 24.

De magistratu Ecclesiastico.

Magistratus ecclesiasticus est, cui religionis curam rex demandavit. Est quæ Episcopus, aut Diaconus. Episcopus est qui divinum cultum per dei verbū edoctus, ad religionis procurationem legitimè vocatur. Nomen hujus diversum fuit, ut, qui in veteri testamento dicitur Sacerdos, Propheta, Speculator, Pastor, & videns vel qui vidit: in novo testamento Nuntius vel Angelus, Evangelista, Episcopus, Pastor, Presbyter, & quandoque Diaconus. Sed quocunque vocatur nomine, hoc est ejus munus, ut docet Apostolus, fidelem illum sermonē qui ad doctrinam facit, tenere, ut possit etiā exhortari per sanam doctrinam, & cōtradicentes convincere. Episcopum siquidem doctrinā consecrari oportet, non Romanam & humanam, sed Cælestem & Christianam: eandemque non ē Papali gremio, sed ē Dei verbo, nō ab humana sapientia, sed á divina voluntate petere: ecclesiasticam quoque disciplinā procurare, & pro viribus propagare, ut omnis Roma-

Romanus é Christiana repub. pellatur error, qui superstitione omnium implet animos, Plebem argento emungit, ærarium exhaurit, rempub. compilat. Sed hoc Theologorum munus, magnis Theologis relinquo, quorum hodiè plena est Anglia.

Quanquam omnis noster Dei cultus é cælesti sapientia, id est é sacra scriptura est hauriendus, divinè tamen Marcus secundo dialogo de legibus philosophatur. Hoc enim vult á principio persuasum civibus,

Domino esse omnium rerum, ac moderatores Deos, eaq. quæ gerantur, eorum geri iudicio ac numine, eosdemq. optimè de genere hominum mereri, & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate religiones colas intueri: piorumque & impiorum habere rationem.

Hæc autem præfatus, ea omnia, quæ ad religionem pertinent, de xii. tabulis translata recitat.

Ad divos adeunto castè. Pietatem adhibento. Opes amovento. Qui secus faxit, denu ipse vindex erit. &c.

Electio Episcopi sit ex quovis ordine, modo ut Aristotelis error in Christianâ rempub. non irrepât, qui non omnibus, sed emiritis

tan-

SYNOPSIS

tantū civibus hoc munus permisit, ut effecto quasi corpore ad res sacras tractandas accedat. Equum enim censet, eos, qui magnis in repub. honoribus perfuncti sunt, quasi defatigatos in cultu divino respirare. Nos autē Nazareos ab utero, & qui ab incunte ætate strenuam in Theologia navarunt operā in procurandis sacris non requiescere volumus, sed totis viribus in id munus incūbere, & in perpetua quadam vigilia excubare, singulis horis ejus alterum adventem expectātes, cui talentum sunt cum fœnore reddituri, ut in domini gaudium ingrediantur, & beatitudine fruantur sempiterna.

Plato hujus electionem Deo commisit & sortibus, qua in re non multum à voluntate divina aberravit.

Episcopum dispertivit scriptura in Doctorem & Pastorem, quos Decemviri Romanorum in legibus 12. tabularum ferè expresserunt.

Eorum duo genera sunt: unum, quod præsit ceremoniis, & sacris: alterum, quod interpretetur fatidicorum, & vatum effata incognita; cū senatus, populusq; adsciverit.

Sequitur Diaconus, cujus duo sūt genera: unum est eorum qui quæstorio munere funguntur

guntur, & in scriptura generali nomine dicuntur *Διάκονοι*, quos Aristoteles appellat *ταμίαις τῶν ἱερῶν χρημάτων*: alterum eorū qui Censoriam quandam potestatem gerūt, atq; in scriptura dicuntur *πρεσβύτεροι*, Aristoteles verò *ναοφύλακες* vocavit.

CAP. 25.

*De Apparitoribus, & civibus
Privatis.*

HActenus de magistratibus: sequuntur Apparitores, qui suam magistratibus operā præbent in officio exequendo.

Apparitoris nomine continentur statores, coactores, viatores, milites, scribæ, fiscales, præcones, lictores, curatores, decumani, præpositi, notarii, causidici, quadruplatores & similes.

Eadem ferè adhiberi potest Apparitorum, quæ ante fuit magistratuum divisio, ut alii Civiles, alii Ecclesiastici dicantur.

Omnis magistratus Civilis scribam habere solet, qui Graphiarius aut Secretarius usitatus nunc dicitur.

Civis

SYNOPSIS

f Civis privatus est, qui res tantum privatas curat: quod autem Cicero prima Catelinaria Pontificem Maximum privatum appellat, videtur in eundem cum Aristotele errorem incidere, qui Sacerdotem negavit esse magistratū, reliquosque omnes præter magistratus, privatos nominare.

Cicero primo officiorum privatum voluit, neque submissum & abiectum, neque se effferentem, sed æquo & pari cum civibus jure vivere: eaque in repub. velle, quæ tranquilla & honesta sunt. Quia talem & scire, inquit, & bonum civem dicere solemus. Idemque Cicero tertio de legibus, non solum ut obtemperent privati, obediantque magistratibus, sed etiam ut eos colant, diligantque præscribit, sperentque se brevi tempore imperaturos. Nam qui modestè paret, inquit, videtur, qui aliquando imperet dignus esse: ex quibus locis tam veram habemus privati civis descriptionem, ut noster sermo de eodem non sit necessarius.

Cap.

CAP. 26.

De Comitibus judiciariis.

HÆc mihi in mentem veniebant, quæ dicenda putarem de distributione civium: sequuntur eorundem frequentes conventus apud. causa facti, quos Comitia nominare placet.

Comitiorum quædam sunt omnium civium communia, alia quorundam propria. Quod omnes cives convenire dico, intelligendum ex quovis ordine aliquos. Suntque hæc communia omnium Comitia judiciaria, aut fragatoria.

Comitia judiciaria sunt civium congressus Prætorio ad judicandum de rebus necessariis. Quamvis Aristoteles octo enumeravit judiciorum species, nihilominus causæ, quæ disceptationem cadunt, ad duo genera possunt revocari, ut causæ aliæ sint majores, aliæ minores, quæ alioquin vocantur criminales publicæ, aut civiles & privatæ: ideoque hæc judiciaria Comitia dicantur majora, criminalia, & publica: aut minora, civilia, & privata.

E

Majora

SYNOPSIS

8 Civis privatus est, qui res tantum privatas curat: quod autem Cicero prima Catelinaria Pontificem Maximum privatum appellat, videtur in eundem cum Aristotele errorem incidere, qui Sacerdotem negavit esse magistratū, reliquosque omnes præter magistratus, privatos nominare.

Cicero primo officiorum privatum voluit, neque submissum & abiectum, neque se efferentem, sed æquo & pari cum civibus jure vivere: eaque in repub. velle, quæ tranquilla & honesta sunt. Quia talem & scire, inquit, & bonum civem dicere solemus. Idemque Cicero tertio de legibus, non solum ut obtemperent privati, obediantque magistratibus, sed etiam ut eos colant, diligantque præscribit, sperentque se brevi tempore imperaturos. Nam qui modestè paret, inquit, videtur, quicquid aliquando imperet dignus esse: ex quibus locis tam veram habemus privati civis descriptionem, ut noster sermo de eodem non sit necessarius.

CAP. 26.

De Comitibus judiciariis.

HÆc mihi in mentem veniebant, quæ dicenda putarem de distributione civium: sequuntur eorundem frequentes conventus reipub. causa facti, quos Comitia nominare placet.

Comitionum quædam sunt omnium civium communia, alia quorundam propria. Quod omnes cives convenire dico, intelligendum ex quovis ordine aliquos. Sunt quæ hæc communia omnium Comitibus judiciaria, aut suffragatoria.

Comitia judiciaria sunt civium congressus in Prætorio ad judicandum de rebus necessariis. Quamvis Aristoteles octo enumeravit judiciorum species, nihilominus causæ, quæ in disceptationem cadunt, ad duo genera possunt revocari, ut causæ aliæ sint majores, aliæ minores, quæ alioquin vocantur criminales & publicæ, aut civiles & privatæ: ideoque hæc judiciaria Comitibus dicantur majora, criminalia, & publica: aut minora, civilia, & privata.

E

Majora

SYNOPSIS

Majora Comititia, sunt civium conventus in Prætorio ad multandum delinquentes: ubi Prætor editiori loco pro Tribunali sedet, iudices verò in subselliis. Hisce comitiis pœna delinquētibus cōstituta, à Platone dicitur animadversio, atque actor semper petit ut aliquis puniatur. Hæc comitia propter diversa pœnarum genera, quibus peccantes multari solent, dicuntur, Capitalia aut non Capitalia.

Capitalia comitia sunt, quæ perditos homines ultimo supplicio afficiunt capite nimirum aut exilio. Hic puniuntur rei majestatis, peculatus, furti, cædis, perduellionis, paricidii, venificii, sacrilegii, &c.

Comitia majora non capitalia sunt, quæ delinquentibus infamiam irrogant cum dāno pecuniario. Hic pœna commonitio dicitur.

Comitia minora, quæ privata etiam & civilia dici solent, sunt congressus civium in Basilica, controversias civiles dirimendi causa: ubi Prætor pro Tribunali iudicium exercet, et Centumviri in subselliis sedent, quemadmodum iudices in majoribus comitiis. Hic actor petit sibi quid dari, atque soli petitori, aut ejus procuratori agere licet. Iudicium fit
de

de re pecuniaria, de hereditate, de locato, de conducto, & similibus, ut dictum est in descriptione Centumviro-
rum.

CAP. 27.

De Comitibus suffragatoriis.

Comitia suffragatoria, sunt conventus civium in comitio suffragandi gratia, ubi Regis presentia est saepe necessaria: suntque hæc comitia libertatis dandæ, aut honoris tribuendi causa.

Comitia libertatis sunt, in quibus adolescentes in civitatem ascribuntur. Cum enim a peregrinando reversi, humanitatem domum & prudentiam deportarunt, in album civium sunt efferendi. Qui majoribus digni sunt, ad civitatem dignitatem paulatim efferantur. Alius Plebeius, alius Equestris, nullus Senator non gesto magistratu esto, ut pro cuiusque natura, studio, & moribus ad civilem aut ecclesiasticam gubernationem idoneo tempore eligantur. Hæc adolescentum designatio, unumquemque ad munera obeunda paratorem reddit, & omnes ad gloriam in suo genere incendit, quo nihil tutius, nihil laudabilius, nihil

SYNOPSIS

nihil divinius ad reipub : aut dignitatem, aut salutem excogitari potest. Hinc enim recta reipub : administratio : hinc bonorum conservatio, malorū castigatio : hinc magistratuum : honos, Privatorū salus : hinc regia majestas, senatoria gravitas, equestris splendor, popolare decus, & omnium denique felicitas tanquam á fonte dimanat : sunt enim adolescentes reipub : seminaria. Quod si iis hominibus honos esset delatus, quorum intemperans fuit adolescentia & omni luxuriei genere consumpta, labentem reipub : statum quilibet deplorare, restituere mortalis feré nemo posset.

Comitia honoris tribuendi, sunt concursus civium ad magistratus faciendos : sintque hæc comitia priusquam alii se magistratu abdicant, ita ut uno tempore designentur, alio magistratum incant. Priores magistratus gestorum in magistratu rationē reddant, jurent se rempub : benè administrasse : similiter Comitati intra quinque dies jurent se rempub : benè administraturos. Perjurii poena divina exitium, humana dedecus, ut est in legibus xij. tabularum,

CAP. 28.

De Senatusconsulto.

Superfunt Comititia quorundā civium, Regis scilicet, Senatorum, & omnium magistratum, quorum conventum Senatusconsultum appellamus: horum enim frequens est conventus videre ne quid respub: detrimenti capiat. Quædam leges xii. tabularum huic loco videntur convenire.

Omnes magistratus auspiciū iudiciūque habento: eque his senatus esto: ejus decreta rata sunt: aut nī potestas par, major ve probabitur senatusconsulta perscripta servant: is ordo vitio vacato: ceteris specimen esto. & Paulo post. Senatori, qui nec aderit, aut causa, aut culpa esto. Loco senator & modo orato: causas populi teneto.

Munus Senatoris in Senatu his tribus expressit Cicero tertio de legibus. *ut adsit*: nam gravitatem res habet, cum frequens ordo est: *ut loco dicat*, id est rogatus: *ut modo*, ne sit infinitus.

UNIV.
DIP.
CARB.

FINIS.